

Aanpak van gemaal Terwolde

Het gemaal aan de Bandijk in Terwolde is één van de schakels tussen IJssel en polder. Het gemaal is toe aan onderhoud én moet uitgebreid worden. Want bij toenemende regenval en langere periodes van droogte is het gemaal niet meer in staat voldoende water af te voeren of in te laten. De uitbreiding van het elektrisch gemaal is aanleiding om óók het voormalig stoomgemaal een nieuwe bestemming te geven en het erf rondom het gemaal beter in te richten.

Wat?

De gemaalgebouwen worden aangepakt, ter verbetering van de waterhuishouding; met meer ruimte om te verblijven en over de geschiedenis van de plek te leren.

Waarom waardevol?

Zowel het elektrisch gemaal als het voormalig stoomgemaal hebben cultuurhistorische waarde. Ze vertellen het verhaal van ons waterbeheer, van vroeger tot nu.

Hoe aan de slag?

Het stoomgemaal krijgt een nieuwe bestemming. Meld je aan als initiatiefnemer voor een nieuwe functie in het stoomgemaal.

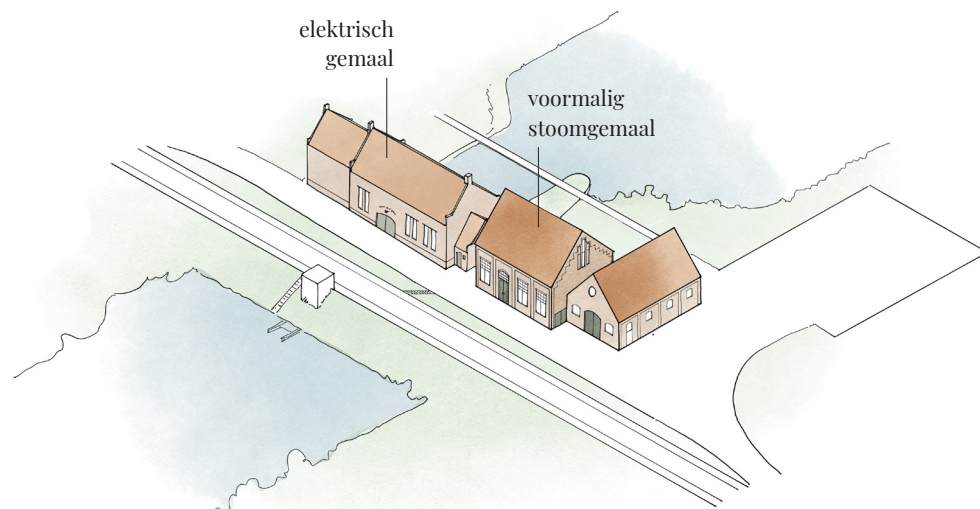
Polder Nijbroek en Gemaal Terwolde bereiden zich voor op het veranderende klimaat. Met de inbreng van bewoners en experts bracht ontwerpbureau Open Kaart de mogelijkheden in beeld.

Meer weten? Ga naar waterinpoldernijbroek.nl.

In opdracht van waterschap Vallei en Veluwe en gemeente Voorst; met steun van de Erfgoed Deal

Foto: Rufus de Vries
© 2022

Open Kaart
co-creatie van de leefomgeving

Afbeelding: bestaande situatie van het gemaal

Opknappen van het elektrisch gemaal

Het gemaal bestaat uit verschillende gebouwen. Er is het elektrisch gemaal, uit 1951, dat nog steeds in functie is. Het is een goed bewaard gebleven voorbeeld van de Delftse school-bouwstijl. De pompen van het elektrisch gemaal zijn aan onderhoud toe. Hier is het waterschap mee aan de slag. Naast de revisie van de pompinstallatie wordt ook het gebouw gerestaureerd. Zo blijft de bijzondere architectuur behouden voor de toekomst.

Uitbreiding van het elektrisch gemaal aan de zuidzijde

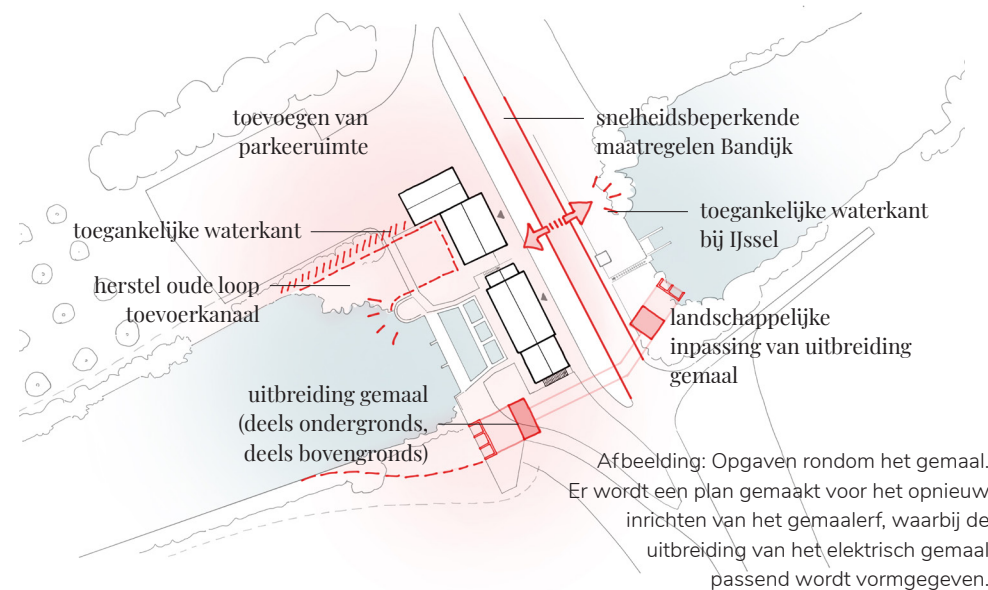
Het gemaal moet opgeknapt maar ook uitgebreid worden om voldoende capaciteit te houden. De uitbreiding komt aan de zuidkant van het elektrisch gemaal. De nieuwe pomp zit voor het grootste deel onder de grond. Maar aan beide kanten van de dijk zal ook een stukje boven de grond te zien zijn. Het ontwerp van de zichtbare delen wordt zo gemaakt dat het past in het landschap en bij het monumentale gemaal.

Herbestemming van het voormalig stoomgemaal

Naast het elektrisch gemaal staat het voormalig stoomgemaal. Ook dit gebouw wordt gerestaureerd. Het werd in 1918 in gebruik genomen en is een van de weinige resterende 20e-eeuwse gemalen uit de eindperiode van bemaling met stoomkracht. Het is bijzonder dat beide gebouwen bewaard zijn gebleven; het is een plek waar de recentere geschiedenis van ons waterbeheer zichtbaar is. Het stoomgemaal heeft geen functie meer in het watersysteem, maar krijgt een nieuwe bestemming.

Opnieuw inrichten van het erf

Ook het erf rondom de gemaalgebouwen krijgt een opknappbeurt. Hoe het erf er precies uit komt te zien, hangt deels af van de nieuwe functie van het stoomgemaal. Deze nieuwe functie wordt de komende tijd verder uitgewerkt, op basis van de denkrichtingen die op de volgende pagina's te lezen zijn. Dit doen waterschap en gemeente samen met de nieuwe gebruiker. Er komt in ieder geval meer parkeerruimte, de mogelijkheid om aan de waterkant te zitten en het erf wordt landschappelijk aantrekkelijker ingericht.

Herinrichting Bandijk

Daarnaast staat de Bandijk op de planning van gemeente Voorst om in 2024 aangepakt te worden. Er worden dan ook snelheidsbeperkende maatregelen genomen ter plaatse van het gemaal.

Een nieuwe functie voor het stoomgemaal

Met de inbreng van Terwoldenaren, het waterschap en de gemeente verkende Bureau Buiten mogelijke nieuwe bestemmingen voor het voormalige stoomgemaal. Dit heeft geleid tot twee denkrichtingen.

Randvoorwaarden

De nieuwe functie van het stoomgemaal:

- is bij voorkeur (semi-) openbaar en publiek toegankelijk, zodat iedereen van de plek kan genieten
- draagt bij voorkeur bij aan beleefbaar maken van watererfgoed en andere verhalen uit de directe omgeving
- mag het elektrisch gemaal niet beperken en dient rekening te houden met enig geluid en incidentele stankoverlast bij het

elektrisch gemaal

- moet passen bij het karakter van het gebouw
- moet bijdragen aan de verblijfskwaliteit van het erf
- moet qua huur de kosten voor het reguliere onderhoud van het stoomgemaal opbrengen
- mag niet te veel autoverkeer aantrekken en moet voldoende parkeerplekken op eigen terrein hebben.

Geen grote trekker, maar waardevolle aanvulling op bestaand aanbod in de buurt

De ideale invulling van het stoomgemaal bestaat uit een combinatie van functies die elkaar versterken. Horeca is mogelijk, maar als ondersteunende functie, niet als hoofdfunctie, vanwege de nabijheid van bestaande horeca en de beperkte ruimte om te parkeren. Qua bezienswaardigheid zal het gemaal geen grote trekker worden, maar een waardevolle aanvulling op het aanbod in de omgeving.

Geen plek om te wonen

De combinatie met de functie wonen

is ook verkend. Maar dit is vanuit milieuregelgeving onwenselijk. Er wordt een afstand van 100 meter tot wonen aangeraden, met name vanwege mogelijke geluidoverlast door het elektrisch gemaal. Deze adviesafstand maakt het voor het waterschap niet te verantwoorden om voor permanente bewoning te gaan.

Denkrichting 1: Ruimte voor lokale productie

Het gemaal kan worden omgevormd tot unieke locatie voor kleinschalige lokale productie, die bij voorkeur gebruik maakt van producten uit de streek. Denk aan producten gemaakt van lokaal fruit. De productie kan gecombineerd worden met dagbesteding, of publieksfuncties zoals rondleidingen en proeverijen.

Het waterverhaal wordt gekoppeld aan het belang van waterbeheer voor een vruchtbare polder. Dat verhaal kan hier beleefd en geproefd worden. Naast de productieruimte is er dan ook een informatiepunt, en winkeltje en/of (koffie)bar.

Het erf kan worden ingericht met een klein terras, een rustpunt voor fietsers,

oplaadpunten voor e-bikes en ruimte voor kleine activiteiten gerelateerd aan de lokale productie.

Denkrichting 2: Ontmoeten en leren rondom het thema water

Een andere passende mogelijkheid is om ontmoeten, leren en plezier centraal te stellen, met het thema water als vertrekpunt. De geschiedenis van het gemaal wordt zo goed mogelijk beleefbaar gemaakt.

Het stoomgemaal wordt ingericht met commerciële functies die kunnen bijdragen aan het vertellen van het verhaal, bijvoorbeeld een escape room, creatieve of sportieve activiteiten, workshops, teambuilding of vergaderen. Naast deze functies wordt een interactieve watertentoonstelling gemaakt. De schuur bij het stoomgemaal kan een invulling krijgen als kleinschalige daghoreca, ondersteunend aan de educatieve en andere functies.

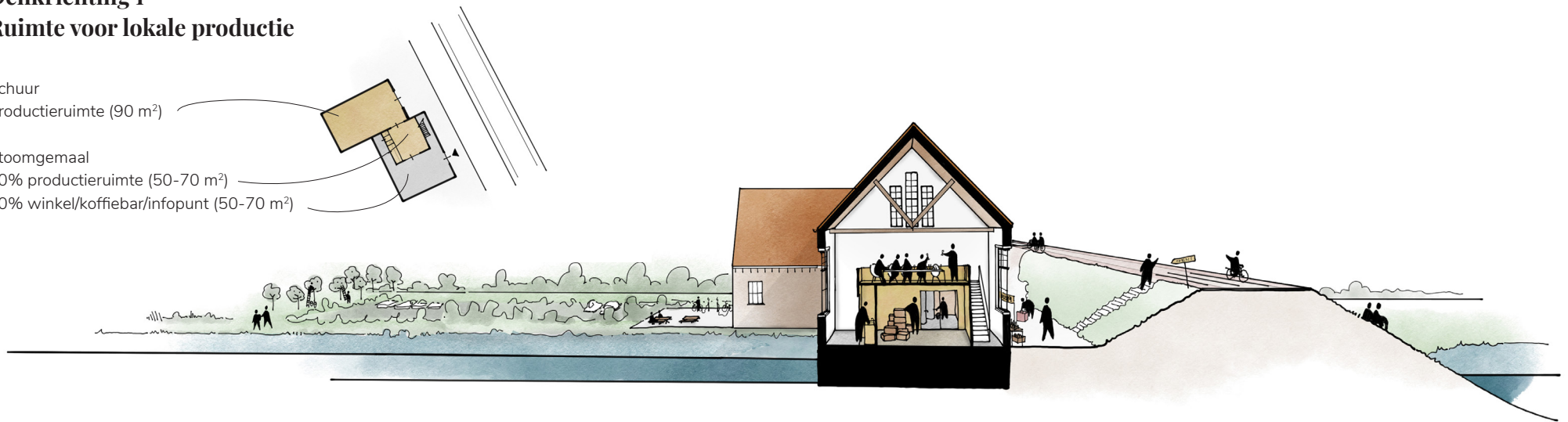
Op het erf kan een buiten-tentoonstelling gemaakt worden, met een kleine waterspeelplaats bijvoorbeeld. Ook een terras aan het water zou passen bij deze variant.

Denkrichting 1

Ruimte voor lokale productie

Schuur
Productieruimte (90 m²)

Stoomgemaal
50% productieruimte (50-70 m²)
50% winkel/koffiebar/infopunt (50-70 m²)

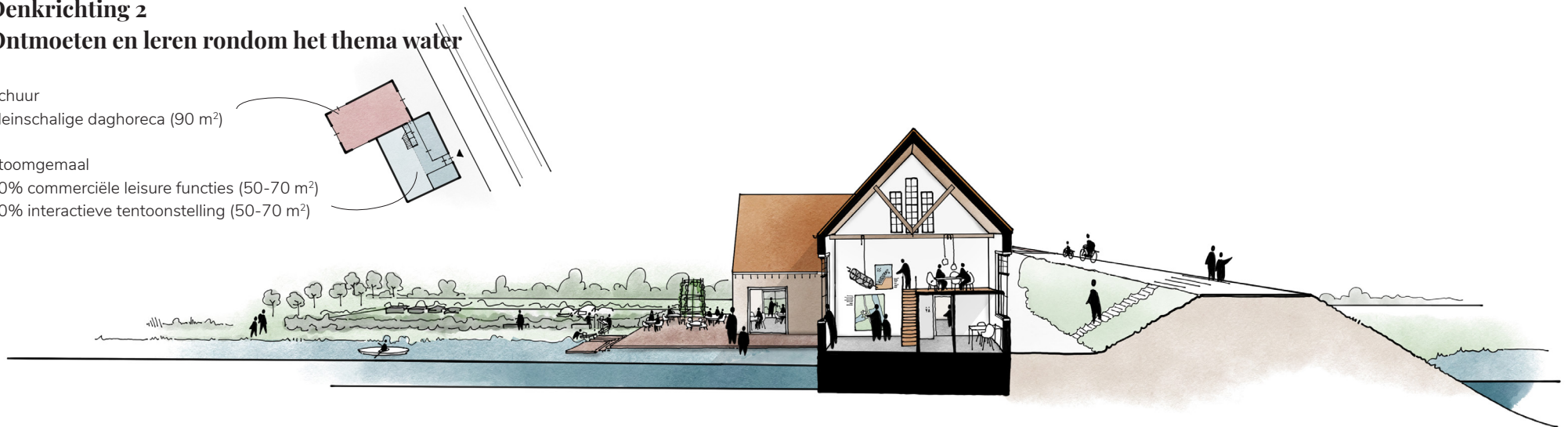
Afbeelding: Impressie van denkrichting 1, ter inspiratie.
In een volgende fase worden de plannen samen met de nieuwe gebruiker verder uitgewerkt.

Denkrichting 2

Ontmoeten en leren rondom het thema water

Schuur
Kleinschalige daghoreca (90 m²)

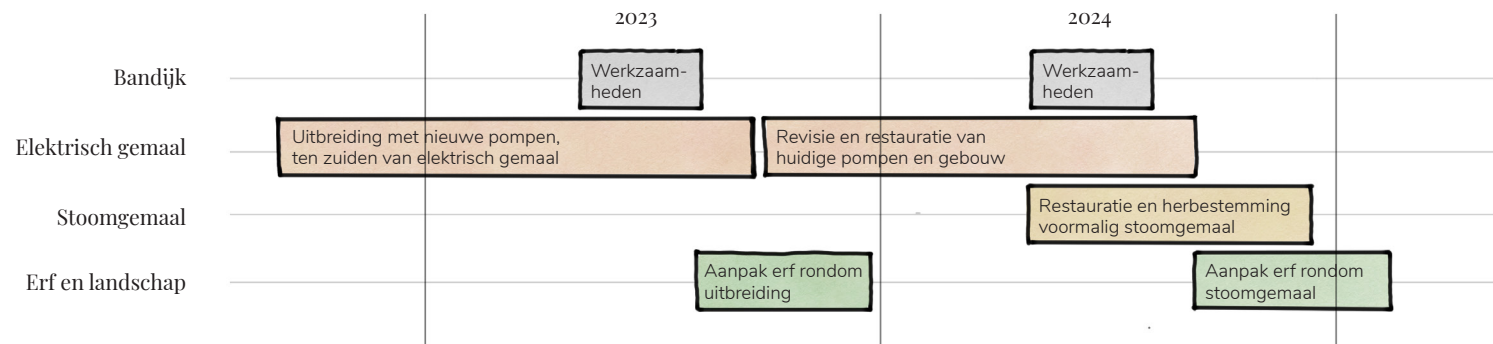
Stoomgemaal
50% commerciële leisure functies (50-70 m²)
50% interactieve tentoonstelling (50-70 m²)

Afbeelding: Impressie van denkrichting 2, ter inspiratie.
In een volgende fase worden de plannen samen met de nieuwe gebruiker verder uitgewerkt.

Op zoek naar een nieuwe gebruiker

De twee denkrichtingen geven aan welke mogelijkheden goed op de plek zouden passen. Uiteraard is hier nog allerlei variatie in mogelijk. De komende tijd kunnen partijen die het zien zitten iets in het gemaal te ondernemen hun plan van aanpak indienen bij het waterschap. De plannen die binnenkomen worden bekeken en afgewogen op basis van de uitgangspunten voor de toekomst van het gemaal.

Afbeelding: Indicatieve planning van de werkzaamheden in en rond het gemaal en aan de Bandijk

Planning van de werkzaamheden rond gemaal en Bandijk

Eerst wordt de uitbreiding van het elektrisch gemaal uitgevoerd. De aannemer start met de voorbereiding in het najaar van 2022. Dit betekent dat de Bandijk in de zomer van 2023 afgesloten zal worden om een nieuwe afvoerkoker aan te leggen van gemaal naar IJssel.

Voor het vervangen van de leidingen van de bestaande pompen zal de dijk in de zomer van 2024 opnieuw afgesloten en opengedoken worden.

In de winterperiode is het namelijk verboden om aan de dijk te werken en moet deze intact zijn. In de winterperiode kunnen wel andere werkzaamheden worden uitgevoerd, zoals het opknappen van de pompen en de installatie van het huidige elektrische gemaal.

In 2024 zal ook begonnen worden met de restauratie van het stoomgemaal waarna het vrijkomt voor een nieuwe bestemming.

Vragen of interesse in gebruik van het stoomgemaal? Laat het weten!

Neem contact op met Elbert de Graaf van het waterschap om het format voor een plan van aanpak voor herbestemming van het stoomgemaal te ontvangen. Ook voor andere vragen over het gemaal kun je terecht bij Elbert. edegraaf@vallei-veluwe.nl